

Link article (Style APA): Plokhikh V. V. (2022). Limitation of psychological defense on the formation of students' time perspective. *Insight: the psychological dimensions of society*, 8, 39-55. DOI: 10.32999/2663-970X/2022-8-4

Link article (Style DSTU 8302: 2015): Plokhikh, V. V. Limitation of psychological defense on the formation of students' time perspective. *Insight: the psychological dimensions of society*, 2022, 8, 39-55. DOI: 10.32999/2663-970X/2022-8-4

UDC 159.922-057.875:159.942

Limitation of psychological defense on the formation of students' time perspective

Обмеження психологічних захистів на формування часової перспективи студентів

Received: March 26, 2022

Accepted: November 14, 2022

Plokhikh Viktor Volodymyrovych
Doctor of Psychology, Full Professor,
Department of General Psychology
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Ukraine
plokhikh_v@ukr.net,
<http://orcid.org/0000-0001-7897-3417>

Плохих Віктор Володимирович
доктор психологічних наук, професор,
кафедра загальної психології
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, Україна
plokhikh_v@ukr.net,
<http://orcid.org/0000-0001-7897-3417>

Abstract

The purpose of the research is to determine the peculiarities of the formation of students' time perspective of life given the intensity of the systematic application of various psychological defense mechanisms. **Methods.** 42 students participated in the research. Standardized test methods were used to collect empirical data. Cluster analysis, correlation analysis, and Mann-Whitney U-test contributed to the quantitative processing of empirical material. **Results.** It was found that students with a low tolerance for stress in terms of balance ($U=137.00$; $p=.049$) and self-control ($U=.001$; $p<.001$) are more prone to systematic actualization of the psychological defense of substitution, regression, and rationalization. It is determined that the systematic use of psychological defense in students is associated with temporal orientations as follows: substitution correlates with the past negative ($R_s=.331$; $p=.033$), fatalistic present ($R_s=.309$; $p=.046$), and future ($R_s=-.314$; $p=.043$); regression correlates with the past negative ($R_s=.387$; $p=.011$), present fatalistic ($R_s=.374$; $p=.015$),

Анотація

Метою дослідження є визначення особливостей формування часової перспективи життєдіяльності в студентів у зв'язку з інтенсивністю систематичного застосування різноманітних психологічних захистів. **Методи.** У дослідженні взяли участь 42 студенти. Для збору емпіричних даних використовувалися стандартизовані тестові методики. Для кількісної обробки емпіричного матеріалу було застосовано кластерний аналіз, кореляційний аналіз, U-критерій Манна-Уїтні. **Результати.** Встановлено, що студенти зі зниженою стресостійкістю за показниками врівноваженості ($U=137.00$; $p=.049$) та самоконтролю ($U=.001$; $p<.001$) більше схильні до систематичної актуалізації психологічних захистів заміщення, регресії, раціоналізації. Визначено, що у студентів систематичне застосування психологічних захистів пов'язане з часовими орієнтаціями наступним чином: заміщення корелює з негативним минулим ($R_s=.331$; $p=.033$), фаталістичним теперішнім ($R_s=.309$; $p=.046$), майбутнім

present hedonistic ($R_s=.422$; $p=.005$), and future ($R_s=-.376$; $p=.014$); rationalization correlates with the future ($R_s=.444$; $p=.003$). There were also direct links between the denial of reality and the present hedonistic ($R_s=.485$; $p=.001$) with protective compensation and the fatalistic present ($R_s=.456$; $p=.002$). The findings indicate that the study group lacks connections between temporal competence and the use of psychological defense mechanisms. At the same time, temporal competence is inversely related to students' orientation on the past negative ($R_s=-.325$; $p=.036$). **Conclusions.** Students' systematic application of the psychological defense of substitution, regression, denial, and compensation is associated with time orientations on the past negative, present hedonistic, fatalism and shiftlessness toward current efforts in building the future. Students' active use of protective rationalization corresponds to their natural orientation toward the future. However, it does not contribute to the complete of the components of the psychological time structure. Students' systematic application of psychological defense mechanisms is not in line with their temporal competence.

Keywords: personality, psychological time, stress, protective response, learning activities.

Introduction

The sharp exacerbation of socio-economic contradictions, the threats and consequences of the COVID-19 pandemic, the intensification and spread of merciless military conflicts, the uncontrolled consumption of natural resources, overwhelming pollution and the destruction of the environment – all these are evident and cruel current realities for most of humanity. Numerous threats and challenges to individuals and communities can arise unexpectedly and instantly, like disasters or natural calamities, or can grow gradually and steadily, intensifying pressure on the psyche and body. In both cases, there are issues concerning individual possibilities and means to confront stressful influences situationally and towards a full-fledged solution to problematic situations. These issues also relate to the peculiarities of the systematic application of psychological defense by most students in the context of the active purposeful formation of the prospect of future professional and personal life.

Stress factors directly threaten human life and health, significantly increase uncertainty in the understanding present and future

($R_s=-.314$; $p=.043$); регресія корелює з негативним минулим ($R_s=.387$; $p=.011$), фаталістичним теперішнім ($R_s=.374$; $p=.015$), гедоністичним теперішнім ($R_s=.422$; $p=.005$), майбутнім ($R_s=-.376$; $p=.014$); раціоналізація корелює з майбутнім ($R_s=.444$; $p=.003$). Також встановлені прямі зв'язки заперечення реальності з гедоністичним теперішнім ($R_s=.485$; $p=.001$) та захисної компенсації з фаталістичним теперішнім ($R_s=.456$; $p=.002$). Результати свідчать про відсутність в групі досліджуваних зв'язків компетентності у часі з застосуванням психологічних захистів. При цьому компетентність у часі обернено пов'язана з орієнтацією студентів на негативне минуле ($R_s=-.325$; $p=.036$). **Висновки.** Систематичне застосування студентами психологічних захистів заміщення, регресії, заперечення та компенсації пов'язане з часовими орієнтаціями на негативне минуле, гедоністичне теперішнє, фаталізм і безініціативність щодо актуальних зусиль в побудові майбутнього. Активне використання студентами захисної раціоналізації відповідає їх природній орієнтації на майбутнє, але не сприяє повноцінному єднанню складових структури психологічного часу. Систематичне застосування студентами психологічних захистів не узгоджується з їх компетентністю у часі.

Ключові слова: особистість, психологічний час, стрес, захисне реагування, навчальна діяльність.

Вступ

Різке загострення соціально-економічних протиріч, загрози та наслідки пандемії COVID-19, підсилення та поширення нещадних військових конфліктів, безконтрольне споживання природних ресурсів, тотальне забруднення та винищення оточуючого середовища – все це очевидна та жорстока реальність сьогодення для більшості людства. Численні загрози та виклики для окремих людей та спільнот можуть виникати несподівано й миттєво, як катастрофи або стихійні лиха, а можуть зростати поступово й неухильно, підсилюючи тиск на психіку та організм. І в одному, і в другому варіанті постають питання про можливості та засоби особистості щодо протистояння стресогенним впливам як ситуативно, так і в напрямку повноцінного вирішення проблемних ситуацій. Ці питання стосуються й особливостей систематичного застосування численним студентством психологічних захистів в контексті активного

prospects, and stagger the psyche. In this regard, a scientifically-based fact that the vast majority of victims in shipwrecks die not from the loss of physical strength and life support resources but from the total destabilization of mental activity to a panic state and loss of self-control and a sense of reality is crucial (Simonenko et al., 2013). The state of stress in fact is a test of the resilience of a personality organization, an impetus to search for the reason for current developments and reveal the potential for action in unusual and dangerous circumstances.

Human vision of the world contains both information about the surrounding reality and ideas about oneself in this reality. In ontogenesis, an image of the world is actively formed in specific social conditions and the natural environment; it considerably, but not completely, renders the features of the environment. Today, the context of artificial reality as an outcome of the all-encompassing encroachment of scientific and technological progress on all spheres of life has become common for people. Many people treat artificial reality as an absolute fact, which is conveyed in their mental picture. On the one hand, various devices, equipment, and systems advance the independence and protection of a person from natural factors and create a lot of amenities and opportunities for meeting any needs and personal development. However, on the other hand, artificial reality moves man away from the life-giving and inspiring perfection of deep natural processes and the essential coherent natural connections.

As well as the surrounding reality itself, the subject's vision of the world is dynamic: it should be in line with changes in the ambiance. A human idea of the rollout of reality processes in time takes place given experience, problems, and wrongs of the past; experiences and impressions of the present; expectations, goals and plans for the future. Such a rollout acts as a time perspective of life (Abulhanova et al., 2001; Bajec, 2019; Popovych et al., 2022; Przepiorka et al., 2020). Like the vision of the world and worldview, a temporal perspective is a cognitive entity with a structural organization that is somewhat consistent with the objective reality of temporal dimensions of the past,

цілеспрямованого формування перспективи майбутнього професійного та особистого життя.

Стресогенні фактори безпосередньо загрожують життю та здоров'ю людини, суттєво підсилюють невизначеність в розумінні теперішнього та перспективи майбутнього, розхиляють психічну організацію. У цьому зв'язку показовим є встановлений в дослідженнях факт відносно того, що переважна більшість загиблих в аваріях кораблів, гине не від втрати фізичних сил та ресурсів підтримки життя, а від тотальної дестабілізації психічної діяльності до панічного стану, від втрати самовладання та відчуття реальності (Simonenko et al., 2013). Стан стресу в сутності є перевіркою стійкості особистісної організації, поштовхом до пошуку смислу того, що відбувається, до розкриття потенціалу дій в незвичайних, небезпечних обставинах.

Образ світу людини містить і відомості про оточуючу дійсність, і уявлення про себе в цій дійсності. У онтогенезі образ світу активно формується в певних соціальних умовах, в своєрідному природному середовищі і значною мірою, але не повністю, відбиває особливості оточення. На сьогодні для людей звичними стали умови штучної реальності, що є результатом тотального насунання на всі сфери життєдіяльності досягнень науково-технічного прогресу. Для багатьох людей штучна реальність виступає як безумовна даність, і в такому ж варіанті вона відбивається в їх образі світу. З одного боку, завдяки різним пристроям, пристосуванням та системам підвищується незалежність та захищеність людини від природних факторів, створюється безліч зручностей та можливостей для задоволення будь-яких потреб та особистісного розвитку. Однак, з іншого боку, штучна реальність відсуває людину від животворної та надихаючої досконалості могутніх природних процесів, від необхідних узгоджених природних зв'язків.

Як і сама оточуюча дійсність, образ світу суб'єкта динамічний та такий, що повинен відповідати змінам в оточенні. Уявлюване людиною розгортання у часі процесів дійсності відбувається у зв'язку з набутих досвідом, проблемами та похибками минулого,

present and future. According to particularities, inclinations and connections developed during ontogenesis, a person orients toward different components of psychological time to a greater or a lesser extent. However, together with excessive, persistent, and significantly expressive emphasis within time orientations, there is a high probability of the violation of the integrity and completeness of the entire temporal perspective of an individual, the break of heredity of life moments, and the shake and weakness of the value-sensitive basis of actions and deeds.

Modern man far too often determines the time perspective of life by relying on processes of both artificial and natural reality. At the same time, the previously learned knowledge and forms of behavior do not always take into account the limitations of artificial reality. Sometimes such a limitation is not considered at all and thus, it is completely out of focus. As a result, the unconscious weakness of artificial entities becomes a system weakness in the grasp of reality and the personal image of the world. When artificial reality collapses under the pressure of forces of nature, the image of the world and worldview, which originates from such a reality, manifests its functional inability and crashes.

Under critical circumstances, the exacerbation of contradictions in artificial reality processes, society and an all-encompassing natural environment, a person faces a situation in which previously learned ways of behavior are unsuitable. A lack of or substantial limitation on the subject's understanding of the current developments unacceptably constrains or distorts the vision of the future. Moreover, even at the level of the organization of simple sensorimotor actions, there is an issue of the need to anticipate actual changes in the situation (Plokhikh et al., 2022). In addition, a consciously justified forecast of the future in the evolution of processes is necessary when solving complex problems (Abulkhanova et al., 2001). In general, getting rid of the uncertainty of stressful situations, goal statements, and planning of an action sequence for the desired elimination of current threats requires significant volitional and intellectual efforts from the subject, identification, and timely application of new opportunities against the background

з переживаннями та враженнями теперішнього, з очікуваннями, цілями та планами на майбутнє. Таке розгортання власне і виступає в якості часової перспективи життєдіяльності (Abulkhanova et al., 2001; Bajec, 2019; Popovych et al., 2022; Przepiorka et al., 2020). Як і образ світу та світогляд, часова перспектива є когнітивним утворенням і має структурну організацію, що певною мірою узгоджена з об'єктивною даністю наповнення часових вимірів минулого, теперішнього та майбутнього. Відповідно до сформованих в онтогенезі особливостей, схильностей та зв'язків людина більше або менше орієнтується на різні складові психологічного часу. Однак разом з надмірним, стійким, суттєво виразним акцентом в часових орієнтаціях з високою ймовірністю порушується цілісність та повнота всієї часової перспективи особистості, розривається спадковість моментів життя, розхитується та послаблюється ціннісно-смісловне підґрунтя дій та вчинків.

Сучасна людина часто-густо визначає часову перспективу життєдіяльності, спираючись на процеси і штучної, і природної реальності. При цьому в раніше засвоєних знаннях та формах поведінки далеко не завжди враховується обмеженість штучної реальності. Іноді така обмеженість взагалі не передбачається й повністю випадає з фокусу уваги. Як наслідок, неусвідомлювана слабкість штучних утворень стає системною вадою в розумінні дійсності, в образі світу людини. Коли штучна реальність розпадається під тиском природних стихій, образ світу та світогляд, що безумовно виходить з такої реальності, виявляє свою функціональну неспроможність, руйнується.

У критичних обставинах загострення протиріч у процесах штучної реальності, в суспільстві, у всеохоплюючому природному середовищі людина опиняється в ситуації, коли раніше засвоєні способи поведінки є непридатними. Відсутність або суттєва обмеженість для суб'єкта розуміння того, що відбувається, неприпустимо обмежує або взагалі викривлює бачення перспективи майбутнього. Але навіть на рівні організації простих сенсомоторних дій вже постає питання про необхідність антиципації дійсних змін ситуації (Plokhikh et al.,

of extreme mental stress. In this context, there are some alternatives. At the best, the subject discovers the relevant significant relations and sources of contradictions in the problem situation, finds and updates adequate resources, and as a result, successfully eliminates the problem and overcomes stress. Under such a scenario, an individual finds that opportunities grow, the image of the world is enriched and intricated, new existential relationships open up, and the integrity, intensity and scope of the time perspective increases. Strong examples of successful stress management along with the solution of new complex tasks are available in sports, i.e., in extreme activities (Cheban et al., 2020; Popovych et al., 2020; Popovych et al., 2022; Simonenko et al., 2013). Effective overcoming of stressful influences requires the subject's extraordinary efforts, self-organization, courage and determination. However, it is not always possible for the subject to meet these requirements and withstand the highest levels of neuropsychic tension.

In many cases, people under stress try to get rid of neuropsychic tension as soon as possible. To achieve that, they use psychoactive substances, physical activity, psychological defense mechanisms, self-regulation techniques, and instinctive implementations. As for the current threatening trends, studies found that due to the prolonged stay of communities amidst the COVID-19 pandemic and sweeping quarantine restrictions, the intensity of students' use of psychological defense mechanisms significantly increased (Giuseppe et al., 2020; Plokhikh et al., 2021). However, on the reverse side of the systematic application of psychological defense mechanisms, there is the loss of essential information, violation of cohesiveness and integral perception of the environment, and errors in the analysis and forecasting of the dynamics of changes in the situation (Granovskaia et al., 2020). Thus, when applying the defense of denial, alienation, and suppression, a person disengages from the flow of problematic information and its total processing comprehensively or partially. Due to rationalization, substitution, compensation, and sublimation, targets set for actions may considerably deviate from the directions of actual elimination of the central problem.

2022). Тим більше свідомо обґрунтований прогноз майбутнього в розвитку процесів є необхідним при вирішенні складних завдань (Abulkhanova et al., 2001). Взагалі ж позбавлення від невизначеності стресогенних ситуацій, постановка цілей та планування послідовності дій для бажаного усунення актуальних загроз вимагає від суб'єкта значних вольових та інтелектуальних зусиль, розкриття та своєчасного застосування нових можливостей на фоні граничної психічної напруги. І тут можливі варіанти. У найкращому випадку суб'єкт відкриває відповідні суттєві відношення та джерела протиріч в проблемній ситуації, знаходить й актуалізує адекватні ресурси і в результаті успішно усуває проблемність, долає стрес. У такому варіанті для самої особистості можливості зростають, образ світу збагачується та ускладнюється, відкриваються нові екзистенційні відношення, цілісність, насиченість та широта часової перспективи збільшується. Яскраві приклади успішного додання стресу разом з вирішенням нових складних завдань можливо бачити в спорті, в діяльності в екстремальних умовах (Cheban et al., 2020; Popovych et al., 2020; Popovych et al., 2022; Simonenko et al., 2013). Успішне додання стресогенних впливів вимагає від суб'єкта надзвичайних зусиль, організованості, сміливості та рішучості. Однак далеко не завжди суб'єкт може відповідати цим вимогам, витримувати найвищі рівні нервово-психічної напруги.

У багатьох випадках люди в стані стресу намагаються якнайшвидше позбутися нервово-психічної напруги. Для цього використовуються психоактивні речовини, фізичне навантаження, психологічні захисти, техніки саморегуляції, інстинктивні реалізації. Стосовно сучасних загрозливих тенденцій в дослідженнях було показано, що в результаті тривалого перебування спільнот в умовах пандемії COVID-19 та тотальних карантинних обмежень інтенсивність застосування студентами психологічних захистів суттєво збільшилася (Giuseppe et al., 2020; Plokhikh et al., 2021). Однак на зворотному боці систематичного застосування психологічних захистів знаходиться втрата значущої інформації, порушення цілісності та повноти сприйняття

Distortion and substitution of action ways act in the realizations of regression, projection, and identification. In essence, human involuntary systematic actualization of psychological defense mechanisms is aimed at preserving the previously formed system of values, views and beliefs when the relevant system is not effective for the elimination of the actual problem and contradicts the requirements of reality.

Problematic aspects of the regular application of psychological defense mechanisms in student educational activities are noticeable. Thus, stressful conditions of tests and examinations can trigger protective reactions in students with threats of disorders in the learning process. As confirmed by situational success in passing exams, psychological defense mechanisms can switch the student's instruction from a complete mastery of educational material to the search for other indirect organizational ways of solving problems. The very essence of student learning activities involves broadening and deepening past experience, the necessary completeness of the current mastery of educational material and orientation to the future qualified and efficient application of acquired knowledge, skills, and know-how (Hulias et al., 2022; Popovych et al., 2019). At the same time, unity, meaningfulness and coherence of the implementation of time plans are ensured by understanding relations, cognition of laws, patterns, and trends in changes of reality processes. Given the above, there are questions about how students' intensive systematic application of psychological defense mechanisms intersects with some stable features of their orientations to time plans of the past, present, and future.

The purpose of the research is to determine the peculiarities of the formation of students' time perspective of life given the intensity of the systematic application of various psychological defense mechanisms:

Research objectives:

- 1) Establishment of peculiarities of imposing restrictions on the processing of information by students through the intensive systematic use of psychological defense mechanisms.
- 2) Determination of the connection between building a time perspective of life and the use of psychological defense mechanisms in students.

оточення, помилки в аналізованні та прогнозуванні динаміки змін ситуації (Granovskaia et al., 2020). Так, при застосуванні захистів заперечення, відчуження, витіснення людина повністю або частково відсторонюється від потоку проблемної інформації і його повноцінної обробки. Через раціоналізацію, заміщення, компенсацію, сублімацію цілі, що визначаються для дій, можуть суттєво відхилитися від напрямків дійсного усунення провідної проблемності. У реалізаціях регресії, проєкції, ідентифікації вочевидь виступають спрощення, викривлення та підміни способів дій. У сутності ж мимовільна систематична актуалізація особистістю психологічних захистів спрямована на збереження сформованої раніше системи цінностей, поглядів та переконань саме тоді, коли ця система не відповідає усуненню актуальної проблемності, суперечить вимогам дійсності.

Помітно відчутним є проблемні сторони систематичного застосування психологічних захистів суб'єктів навчальної діяльності. Так, стресові умови заліків та іспитів можуть ініціювати захисні реакції у студентів з загрозами виникнення порушень у процесі навчання. Підкріплене ситуативними успіхами в складанні іспитів застосування психологічних захистів може змінювати настановлення студента з повноцінного засвоєння навчального матеріалу на пошук інших непрямих організаційних способів вирішення завдань. Сама ж сутність навчальної діяльності студентів передбачає розширення та поглиблення минулого досвіду, необхідну повноту поточного опанування навчального матеріалу, орієнтацію на майбутнє кваліфіковане, успішне застосування засвоєних знань, умінь та навичок (Hulias et al., 2022; Popovych et al., 2019). При цьому єдність, змістовність та узгодженість реалізацій часових планів забезпечується осмисленням відносин, пізнанням законів, закономірностей, тенденцій змін процесів дійсності. Відповідно до означеного виникають запитання щодо того, як інтенсивне систематичне застосування психологічних захистів студентами перетинається з певними стійкими особливостями їх орієнтацій на часові плани минулого, теперішнього, майбутнього.

Methods

The empirical research engaged 42 students (age – years: $Me=18.00$; $min=17.00$; $max=23.00$). According to the plan, the participants adhered to several standardized methods designed to establish the peculiarities of building a temporal perspective of life, identify the intensity of using various psychological defense mechanisms and specify stable personal characteristics and states.

F. Zimbardo Time Perspective Inventory determined the peculiarities of emphasis in constructing the subjects' time perspective. The theoretical basis of the method entails that there are potential distinct orientations in five relatively independent areas of an individual time perspective: the past negative, positive past, present hedonistic, present fatalistic, and future. In the proposed temporal organization, emphasis is placed on the functional separation of the mentioned time orientations in human behavior. However, it is omitted the dimension of temporal experience, which is the most significant for the full-scale development and life of an individual – the dimension of the present as an integral and relatively non-controversial formation, which essentially combines the past, current impressions, and potential future. The indicator of “temporal competence” from the Self-Actualization Inventory (E. Shostrom) can be regarded as an approximation to the determination of the full-fledged experience of the present. The subjects also answered questions concerning the “temporal competence” scale from the adapted version of the Self-Actualization Inventory.

“Life Style Index” by R. Plutchik and H. Kellerman contributed to the specification of features of manifestations of psychological defense mechanisms. The inventory tested an individual protective response system which comprises the following defense mechanisms in various configurations: denial, compensation, suppression, regression, projection, substitution, intellectualization, and reactive formations (hypercompensation).

The Freiburg Personal Inventory (FPI, form B) established the personal characteristics of the research participants as subjective prerequisites for the systematic application of psychological defense mechanisms. It

Мета дослідження – визначення особливостей формування часової перспективи життєдіяльності в студентів у зв'язку з інтенсивністю систематичного застосування різноманітних психологічних захистів.

Завдання дослідження:

1) Встановлення особливостей накладання обмежень на обробку інформації студентами через інтенсивне систематичне використання психологічних захистів.

2) Визначення зв'язку побудови часової перспективи життєдіяльності з використанням психологічних захистів у студентів.

Методи

Емпіричне дослідження проводилося за участю 42 студентів (вік – років: $Me=18.00$; $min=17.00$; $max=23.00$). Згідно з планом досліджувані виконували низку стандартизованих методик, спрямованих на визначення особливостей побудови часової перспективи життєдіяльності, встановлення інтенсивності використання різноманітних психологічних захистів, виявлення стійких особистісних особливостей і станів.

Особливості акцентів у побудові часової перспективи досліджуваних визначалася через застосування “Опитувальника часової перспективи” (Ф. Зімбардо). У теоретичному підґрунті для методики передбачається, що в структурі часової перспективи особистості можливі виразні орієнтації в п'яти відносно незалежних напрямках: негативне минуле, позитивне минуле, гедоністичне теперішнє, фаталістичне теперішнє, майбутнє. У запропонованій темпоральній організації деякий акцент робиться на функціональній відокремленості означених часових орієнтацій в організації поведінки людини. Разом із цим поза увагою залишається найбільш вагомий для повноцінного розвитку та життя особистості вимір переживання часу – вимір теперішнього як інтегрального і відносно несуперечливого утворення, в якому сутнісно поєднується минуле, поточні враження та можливе майбутнє. У якості наближення до визначення вказаного повноцінного переживання теперішнього може розглядатися показник “компетентність у часі” з тесту самоактуалізації

facilitated diagnosing the availability of persistent problematic traits and states in a person, which are likely evident through response following psychological defense mechanisms under the influence of stress factors and complicated living conditions. The adequacy of individual response to stress influences depends on one's resilience and ability to control own thoughts and behavior. Thus, the Self-Control Scale (R. Baumeister) was used to assess the level of self-control of the participants.

Quantitative data analysis was conducted using IBM SPSS Statistics 20. In addition, the following was applied: Cluster analysis (*k*-means), Spearman correlation analysis (*R*s), and Mann-Whitney *U* test.

Results

According to the parameters of balance and self-control, which also characterize the level of stability of participants' personality organization toward destabilizing stressful influences, a student group was divided into two subgroups via the application of cluster analysis. The former subgroup included 25 students with low balance ($Me=6.00$; $min=2.00$; $max=8.00$) and self-control ($Me=32.00$; $min=22.00$; $max=38.00$). The latter group consisted of 17 students with relatively high balance ($Me=6.00$; $min=3.00$; $max=10.00$) and significant self-control ($Me=45.00$; $min=39.00$; $max=57.00$). Comparison of the subgroups upon the relevant indicators (Mann-Whitney *U*-test) proved that students from subgroup 2 had a significant advantage in stress resistance (parameters: balance – $U=137.00$ at $p=.049$; self-control – $U=.001$ at $p<.001$).

The expressiveness of individual features and persistent states in the study subgroups was compared via the Mann-Whitney *U*-test. The subgroups were also compared in terms of the intensity of using psychological defense mechanisms by the study subjects and the expressiveness of their orientations toward time perspective components. Information on significant discrepancies in the specified parameters is available in Table 1 and 2.

Personal characteristics do not directly determine the temporal perspective of one's life as a kind of ramified cognitive structure. These features

особистості (Е. Шостром). Питання щодо шкали "компетентність у часі" з адаптованої версії тесту самоактуалізації особистості також пропонувалися досліджуваним для відповідей.

Особливості проявів психологічних захистів визначалися за допомогою опитувальника "Індекс життєвого стилю" Р. Плутчика та Х. Келлермана. Завдяки опитувальнику діагностувалася індивідуальна система захисного реагування, яка в своїй структурі містить в різних конфігураціях наступні захисти: заперечення, компенсація, витіснення, регресія, проєкція, заміщення, інтелектуалізація, реактивні утворення (гіперкомпенсація).

Особистісні особливості досліджуваних як суб'єктивні передумови до систематичного застосування психологічних захистів визначалися з використанням Фрайбургського особистісного опитувальника (FPI, форма В). Саме завдяки цій методиці діагностувалася наявність в особистості стійких проблемних особливостей та станів, які й можуть з високою імовірністю проявлятися через реагування за схемами психологічних захистів в умовах впливу стресогенних факторів і складних умов життєдіяльності. Зважаючи на те, що адекватність реагування людини у відповідь на стресогенні впливи залежить від її стійкості і здатності до самоконтролю власних думок і поведінки. Для визначення рівня самоконтролю досліджуваних використовувалася шкала суб'єктивного контролю Р. Баумейстера.

Кількісне аналізування даних проводилося з використанням статистичного пакету IBM SPSS Statistics 20. Було застосовано кластерний аналіз (метод *k*-середніх), кореляційний аналіз Спірмена (*R*s), *U*-критерій Манна-Уїтні.

Результати

Відповідно до параметрів врівноваженості та самоконтролю, які також характеризують й рівень стійкості особистісної організації досліджуваних щодо дестабілізуючих стресогенних впливів, завдяки застосуванню кластерного аналізу групу студентів було поділено на дві підгрупи. До першої підгрупи увійшло 25 студентів зі зниженою врівноваженістю ($Me=6.00$; $min=2.00$; $max=8.00$)

more likely act as psychological prerequisites for applying particular cognitive schemes and means, shaping a unique time perspective. The latter is attributed to both stereotypical cognitive automatisms and psychological defense mechanisms (Cramer, 2003; Granovskaia et al., 2020). Thus, the employment of correlation analysis in the group established the connection of the above (see Table 1 and 2) persistent features and states of the subjects with systematic use of psychological defense mechanisms (Table. 3).

та зменшеним самоконтролем ($Me=32.00$; $min=22.00$; $max=38.00$). Другу групу склали 17 студентів з відносно високою врівноваженістю ($Me=6.00$; $min=3.00$; $max=10.00$) та значним самоконтролем ($Me=45.00$; $min=39.00$; $max=57.00$). Порівняння підгруп за вказаними показниками (U-критерій Манна-Уїтні) виявило значущу перевагу в стресостійкості студентів підгрупи 2 (параметри: врівноваженість – $U=137.00$ при $p=.049$; самоконтроль – $U=.001$ при $p<.001$).

Table 1. Statistical comparison (Mann-Whitney U-test) of indicators of the expressiveness of personal characteristics / states in the study subgroups 1 (n=25) and 2 (n=17)

Таблиця 1. Статистичне порівняння (U-критерій Манна-Уїтні) показників виразності особистісних особливостей / станів у досліджуваних підгруп 1 (n=25) і 2 (n=17)

Sub-group Підгрупа	Statistical parameter Статистичний параметр	Personal characteristics and states Особистісні особливості та стани						
		Neuroticism Невротичність	Spontaneous aggressiveness Спонтанна агресивність	Depressiveness Депресивність	Irritation Дратівливість	Reactive aggressiveness Реактивна агресивність	Shyness Сором'язливість	Emotional instability Емоційна лабільність
1	Me	9.00	7.00	7.00	7.00	5.00	5.00	8.00
	min	2.00	3.00	.00	3.00	2.00	.00	.00
	max	16.00	10.00	11.00	11.00	9.00	10.00	13.00
2	Me	5.00	4.00	4.00	4.00	3.00	3.00	3.00
	min	2.00	2.00	.00	.00	.00	.00	1.00
	max	16.00	9.00	6.00	7.00	6.00	7.00	10.00
	U	126.00	99.50	64.50	72.00	82.50	97.50	76.50
	p	.026	.003	.000	.000	.001	.003	.000

Table 2. Statistical comparison (Mann-Whitney U-test) of indicators of the expressiveness of orientations of the time perspective of life and psychological defense mechanisms in subgroup 1 (n=25) and 2 (n=17)

Таблиця 2. Статистичне порівняння (U-критерій Манна-Уїтні) показників виразності орієнтацій часової перспективи життєдіяльності та психологічних захистів у досліджуваних підгруп 1 (n=25) і 2 (n=17)

Sub-group Підгрупа	Statistical parameter Статистичний параметр	Time perspective parameters Параметри часової перспективи			Psychological defense Психологічні захисти			
		Past negative Минуле негативне	Future Майбутнє	Present fatalistic Теперішнє фаталістичне	Substitution Заміщення	Regression Регресія	Rationalization Раціоналізація	Total tension of defense Загальна на-пруга захистів
1	Me	30.00	44.00	26.00	.40	.53	.50	.52
	min	14.00	27.00	14.00	.10	.29	.25	.35
	max	42.00	58.00	40.00	.70	.76	.83	.67
2	Me	24.00	48.00	22.00	.10	.35	.67	.46
	min	17.00	40.00	11.00	.00	.06	.33	.21
	max	33.00	57.00	34.00	.40	.53	.83	.54
	U	106.50	121.00	93.50	73.50	77.50	145.00	122.50
	p	.006	.019	.002	.000	.000	.080	.021

It was also found that the intensity of using the psychological defense of “rationalization” in the groups was directly related to their high level of self-control ($R_s=.350$; $p=.023$) and balance ($R_s=.331$; $p=.032$).

The correlation analysis of connections between psychological defense mechanisms actively used in the study groups and the diagnosed components of the time perspective of life activity was performed (Table. 4). At the same time, it should be added that the group did not have significant relations between the parameter of “temporal competence” and the active use of psychological defense mechanisms. Moreover, the presence of contradictory connections between temporal competence and expressiveness in challenging particularities and states of depression ($R_s=-.434$; $p=.004$), shyness ($R_s=-.324$; $p \leq .037$) and emotional lability ($R_s=-.364$; $p=.018$) seems indicative. Temporal competence in the group is also inversely related to the orientation toward the negative past ($R_s=-.325$; $p=.036$).

З використанням U-критерію Манна-Уїтні порівнювалася виразність індивідуальних особливостей і стійких станів досліджуваних підгруп. Підгрупи також порівнювалися з боку інтенсивності використання досліджуваними психологічних захистів і по виразності орієнтацій на складові часової перспективи. Інформацію про значущі розбіжності за вказаними параметрами наведено в таблицях 1 і 2.

Особистісні особливості людини безпосередньо не визначають часову перспективу її життєдіяльності як своєрідну розгалужену когнітивну структуру. Ці особливості скоріше виступають в якості психологічних передумов щодо використання тих або інших когнітивних схем і засобів, завдяки чому і формується унікальна часова перспектива. Останнє як до своєрідних стереотипних когнітивних автоматизмів відноситься й до психологічних захистів (Cramer, 2003; Granovskaia et al., 2020). У відповідність до цього через використання кореляційного аналізу в групі встановлювався зв'язок відокремлених вище (див.

Table 3. Correlation coefficients ($n=42$) between the expressiveness of personal characteristics / states and propensity for using psychological defense mechanisms in the study group

Таблиця 3. Коефіцієнти кореляції в групі досліджуваних ($n=42$) між показниками виразності особистісних особливостей / станів та схильностей до використання психологічних захистів

Psychological defense Психологічні захисти	Statistical parameter Статистичний параметр	Personal characteristics and states Особистісні особливості та стани						
		Neuroticism Невротичність	Spontaneous aggressiveness Спонтанна агресивність	Depression Депресивність	Irritation Дратівливість	Reactive aggressiveness Реактивна агресивність	Shyness Сором'язливість	Emotional lability Емоційна лабільність
Substitution Заміщення	R_s	.367*	.604**	.489**	.708**	.537**	.422**	.547**
	p	.017	.000	.001	.000	.000	.005	.000
Regression Регресія	R_s	.505**	.429**	.584**	.622**	.359*	.344*	.642**
	p	.001	.005	.000	.000	.020	.026	.000
Overall tension of defense Загальна напруга захистів	R_s	.399**	.345*	.577**	.497**	.287	.481**	.500**
	p	.009	.025	.000	.001	.066	.001	.001

Note: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Примітка: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Table 4. Correlation coefficients (n=42) between the expressiveness of time-perspective orientations of life and propensity for using psychological defense mechanisms in the study group

Таблиця 4. Коефіцієнти кореляції в групі досліджуваних (n=42) між показниками виразності орієнтацій часової перспективи життєдіяльності та схильностями до використання психологічних захистів

Psychological defense Психологічні захисти	Statistical parameter Статистичний параметр	Components of time perspective Складові часової перспективи				
		Past negative Минуле негативне	Present hedonistic Теперішнє гедоністичне	Future Майбутнє	Past positive Минуле позитивне	Present fatalistic Теперішнє фаталістичне
Denial of reality Заперечення реальності	Rs	.283	.485**	.054	.178	.262
	p	.070	.001	.736	.260	.094
Substitution Заміщення	Rs	.331*	.159	-.314*	-.281	.309*
	p	.033	.316	.043	.071	.046
Regression Регресія	Rs	.387*	.422**	-.376*	-.175	.374*
	p	.011	.005	.014	.269	.015
Compensations Компенсація	Rs	.170	.249	.224	.006	.456**
	p	.282	.111	.154	.969	.002
Rationalization Раціоналізація	Rs	.127	.016	.444**	.026	-.139
	p	.423	.917	.003	.871	.380
Total tension of defense Загальна напруга захистів	Rs	.440**	.412**	.122	.093	.407**
	p	.004	.007	.442	.557	.007

Note: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Примітка: * - $p < .050$; ** - $p < .001$.

Discussion

Distinction between subgroups 1 and 2 using cluster analysis, which has been confirmed by the results of comparing relevant psychological parameters (see Table 1 and 2), directly indicates the importance of the stress resistance of participants' personality formations for the development and consolidation of various schemes of psychological defense. The decrease in the stress resistance of student personality organization, accompanied by a decrease in the pain threshold to emotional overload, is apparently associated with an intense activation of cognitive and behavioral defense mechanisms (general defense tension). At the same time, their defensive response schemes, which are shaped and fixed in the memory, act as a kind of supplement in the system of cognitive equilibrium to reduce the vulnerability of the value-semantic basis of personality organization (Granovskaia et al., 2020). Such a dangerous vulnerability arises from the accumulation of different contradictions in memory and subsequent aggravation and, thus,

табл. 1 і 2) стійких особливостей та станів особистості досліджуваних з систематичним застосуванням ними психологічних захистів (табл. 3). Також було встановлено, що інтенсивність використання досліджуваними групи психологічного захисту "раціоналізація" прямо пов'язана з наявністю у них високого рівня самоконтролю ($Rs=.350$; $p=.023$) та врівноваженості ($Rs=.331$; $p=.032$).

Виконувався кореляційний аналіз зв'язків між психологічними захистами, які активно використовуються досліджуваними групи, і діагностованими складовими часової перспективи життєдіяльності (табл. 4). При цьому слід додати, що значущих зв'язків параметру "компетентність у часі" з активним використанням психологічних захистів у групі не було встановлено. Разом із цим показовою видається наявність суперечливих зв'язків компетентності у часі з виразністю у досліджуваних проблемних особливостей і станів депресивності ($Rs=-.434$; $p=.004$), сором'язливості ($Rs=-.324$; $p=.037$), емоційної лабільності

a decrease in the integrity of the entire personality organization. Following the specifics of unresolved contradictions, personal characteristics and experience, combinations of psychological defense schemes intended to compensate for existing weaknesses are formed.

In the sets of psychological defense mechanisms, substitution and regression are the most expressive in the study group. The participants resort to such defense schemes amidst increased manifestations of problematic states of neuroticism, depression, aggressiveness, irritability, and self-distrust (see Table. 1 and 3). Due to poor formation and development of methods of reasonable response, students' activation of psychological defense mechanisms somewhat contributes to the subjectivity in a choice of behavioral responses without considering the actual content of a tense problematic situation. It is clear that the latter does not facilitate well-managed, undistorted processing and consolidation of updated significant information in the system of experience, the building of a particular stable professional and life position (value-semantic basis) of personality. The mentioned is substantiated by expressive emphasis in the organization of participants' time perspective. Sufficiently intensive use of substitution and regression draws students' attention away from the future prospect, nourishes them with negative impressions of contradictions of the past, and focuses on amplifying dysfunctional mental states (see Table 3 and 4). Such a provision is essentially at odds with instructions, which are fundamental to learning activities, for the desired further proficient application of the acquired professional knowledge, skills, and know-how (Hulias et al., 2022; Popovych et al., 2019). The participants tend to actualize psychological defense mechanisms of substitution and regression in combination with the denial of reality and compensation which contribute to their orientations towards a relaxing present hedonistic under the pressure of the challenging past and the loss of initiative (with the progression of fatalistic sentiments) for future significant achievements (see Table. 4).

Participants' propensities for actualizing the psychological defense of rationalization are somewhat separated from the considered

($R_s = -.364$; $p = .018$). Компетентність у часі в групі також зворотно пов'язана з орієнтацією на негативне минуле ($R_s = -.325$; $p = .036$).

Дискусія

Відокремлення підгруп 1 і 2 за допомогою кластерного аналізу, яке було підтвержене результатами порівнянь відповідних психологічних параметрів (див. табл. 1 і 2), прямо свідчить про значення стресостійкості особистісних організацій досліджуваних для формування та закріплення в них різних схем психологічних захистів. Зменшення стресостійкості особистісної організації студента, що супроводжується зниженням больового порогу до емоційних перевантажень, вочевидь пов'язане з підсиленням активації когнітивних та поведінкових захисних механізмів (загальна напруга захистів). При цьому сформовані та закріплені в пам'яті схеми захисного реагування досліджуваних виступають в якості своєрідного доповнення в системі врівноваження психічного стану для послаблення вразливості ціннісно-сислової основи організації особистості (Granovskaia et al., 2020). Така небезпечна вразливість виникає внаслідок накопичення в пам'яті та наступного загострення різних протиріч і, як наслідок, зниження цілісності всієї особистісної організації. Відповідно до специфіки невирішених протиріч, індивідуальних особливостей та досвіду людини власне і формуються комбінації схем психологічних захистів, що покликані компенсувати наявні слабкості.

У комплексах психологічних захистів у групі досліджуваних найбільш виразними є реалізації заміщення та регресії. Схеми цих захистів закріплюються у досліджуваних на фоні підсилення проявів проблемних станів невротичності, депресивності, агресивності, дратівливості, невпевненості у собі (див. табл. 1 і 3). Через недостатню сформованість та розвиненість способів доцільного реагування для студентів активація вказаних психологічних захистів певною мірою сприяє суб'єктивізації вибору варіанту поведінкових відповідей без необхідного врахування дійсного змісту напруженої проблемної ситуації. Зрозуміло, що останнє не сприяє чіткій, невикривленій

Limitation of psychological defense on the formation of students' time perspective

relations. The group actively implements rationalization schemes intending to shape the future perspective in a specific dimension (see Table 4). Thus, selectivity in the processing of information flows when using rationalization corresponds to the substantive differentiation of the learning process. At the same time, if, when mastering materials within individual academic disciplines, a student consciously follows an appropriate educational instruction, activates and supplements the necessary structures of experience, then defensive rationalization mainly involves an unaware choice of a subjectively relevant share from the information flow and its convenient interpretation (Granovskaia et al., 2020). From the presented semantic perspective, rationalization is not very different from other psychological defense mechanisms. Rationalization entails some deviation of cognitive orientation: from holistic perception and assessment of the situation and the reorientation of mental activity to a convenient restriction and a distorted idea of the current situation. At the same time, distortion schemes in visions and explanations of reality not only limit the information flow but also often comprise an uncontrolled and objectively unjustified definition of the semantic foundations of interpretations of problematic situations. As a result of the latter, in critical life circumstances, student logic of judgments produces a false vision of reality instead of conclusions meeting the current content and expectations for the future.

Given the construction of a full-fledged time perspective in the worldview and organization of actions in the study groups, there is a noteworthy lack of connection between temporal competence and the intensity of actualization of any psychological defense mechanism. As can be seen from the research findings, high indicators of temporal competence are directly related to such student qualities as a sufficiently high level of concentration and self-confidence with readiness for action; they also do not have prerequisites for negative experiences and impressions from the past. In constructing the temporal perspective of life, a subject undoubtedly should regard past miscalculations, weaknesses, deceptions – no matter how

переробці та закріпленню нової значущої інформації в системі досвіду, формуванню певної стійкої професійної та життєвої позиції (ціннісно-сислової основи) особистості. Означене підтверджується і виразними акцентами в організації часової перспективи досліджуваних. Достатньо інтенсивне використання заміщення та регресії відхиляє увагу студентів від перспективи майбутнього, сприяє живленню негативними враженнями від протиріч минулого, орієнтує на підсилення проблемних психічних станів (див. табл. 3 і 4). Таке положення в своїй основі суперечить провідним для навчальної діяльності настановленням на бажане наступне успішне застосування засвоєних професійних знань, умінь та навичок (Hulias et al., 2022; Porovuch et al., 2019). Схильності досліджуваних щодо актуалізації психологічних захистів заміщення та регресії в комплексі з запереченням реальності та компенсацією сприяють їх орієнтації на розслаблююче гедоністичне теперішнє при наявності тиску проблемного минулого та втраті ініціативи (при прогресуванні фаталістичних настроїв) для майбутніх вагомих звершень (див. табл. 4).

Дещо на відстані від розглянутих відношень знаходиться схильність досліджуваних до актуалізації психологічних захисних механізмів раціоналізації. У групі досить активно реалізуються в життєдіяльності схеми раціоналізації з виходом на формування в певному аспекті перспективи майбутнього (див. табл. 4). У принципі, вибірковість в обробці інформаційних потоків при використанні раціоналізації відповідає предметній диференціації процесу навчання. Разом із цим, якщо при засвоєнні матеріалу в межах окремих навчальних дисциплін студент усвідомлено формує відповідне навчальне настановлення, активує і доповнює необхідні структури досвіду, то у процесі захисної раціоналізації відбувається переважно неусвідомлюваний вибір суб'єктивно прийнятної частки з потоку інформації й побудова зручної її інтерпретації (Granovskaia et al., 2020). У наведеному смислому ракурсі раціоналізація не дуже відрізняється від інших психологічних захистів. У процесі раціоналізації відбувається більший або менший

unpleasant and unfortunate they are. However, contradictions and uncertainties cannot be a semantic basis and dominant for a constructive worldview and an image of the world in the dynamics of changes. As a fundamental value for personality, the flow of psychological time in a form of temporal perspective should reveal adequate for reality existential reasons of human existence (Abulkhanova et al., 2001; Frankl, 2012).

Another notable feature of the findings is that the group lacks an evident connection between temporal competence with indicators of the sustainability of personality organization. As confirmed by literature and life practice, high self-control and balance are fundamentally necessary for man to organize activities under stressful influences (Cheban et al., 2020; Simonenko et al., 2013). In addition, it should be reckoned that a subject's creative initiative seems essential to accomplish a coordinated combination of the psychological past, present and projected future. Such an initiative should rely on the determination of actual relations of components of a challenging situation, adequate motivation, and a strong-willed impulse towards reaching the goal (Cheban et al., 2020; Granovskaia et al., 2020). The required level of integrity in the dynamics of critical external and internal changes in reliance on constructive values and senses allows an individual to actualize the hidden life potential and progress in terms of self-improvement (Frankl, 2012). Contrary to this, the systematic use of psychological defense mechanisms, regardless of their current appropriateness for students, rather blocks the manifestation of cognitive potential and contributes to the fragmentation of experience and the breakdown of time perspective with the loss of positive orientations toward the future.

Conclusions

1. A decline in the stress resistance of the study students is notable in decreased balance and self-control, increased neuroticism, depression, spontaneous and reactive aggressiveness, irritability, emotional lability, and self-doubt. The decrease in stress resistance involves the systematic activation of psychological defense of substitution,

відхід пізнавальної спрямованості від цілісного сприймання та оцінки ситуації, переорієнтація розумової діяльності на зручне обмеження та викривлене уявлення про поточну ситуацію. При цьому схеми викривлення в уявленнях та поясненнях дійсності не просто обмежують інформаційний потік, а супроводжуються в більшості неконтрольованим й об'єктивно не обґрунтованим визначенням смислових основ інтерпретацій проблемних ситуацій. Внаслідок останнього у студентів в критичних обставинах життєдіяльності логічні ланцюги суджень завершуються не відповідними до сутності того, що відбувається, висновками та очікуваннями на майбутнє, а помилковим баченням дійсності в її змінах.

З точки зору формування досліджуваними групи повноцінної часової перспективи в світогляді та організації дій примітною є відсутність зв'язку компетентності у часі з інтенсивністю актуалізації будь-яких психологічних захистів. Як видно з представлених результатів, високі показники компетентності у часі прямо пов'язані з такими якостями студентів, як достатньо високий рівень зібраності та впевненості у собі, з готовністю до дій і не мають у своїх передумовах опори на негативні переживання та враження з минулого. У побудові часової перспективи життєдіяльності суб'єкт, звичайно, повинен враховувати минулі прорахунки, слабкості, омани – якими б неприємними та прикрими вони не були. Однак самі суперечності та невизначеності не можуть бути смисловим підґрунтям та домінантою для конструктивного світогляду, образу світу в динаміці змін. Як фундаментальна цінність для особистості, течія психологічного часу у вигляді сформованої часової перспективи повинна виявляти адекватні щодо дійсності і, особливо, екзистенціальні смисли людського існування (Abulkhanova et al., 2001; Frankl, 2012).

Ще однією примітною особливістю отриманих результатів є відсутність в групі очевидного зв'язку компетентності у часі з показниками стійкості особистісної організації. Як свідчать літературні дані і життєва практика, для повноцінної організації діяльності в умовах стресогенних впливів високий самоконтроль і врівноваженість для людини є принципово

regression, and rationalization, which alleviates the current emotional tension but activates distortion and ignoring of significant information about the challenging situation at the level of determining principal conditions, purpose, and response methods.

2. The active use of psychological defense mechanisms of substitution, regression, denial, and compensation by the study students promotes the orientation in the lifetime perspective toward the past negative, present hedonistic, and the lack of initiative of the fatalistic attitude toward the opportunities for independent determination of the personal future.

3. Inherent instructions of student youth to master social experience (knowledge, skills, and know-how) in ensuring future professional achievements and the desired organization of life are partially supported by the study participants via the tendency to use defense mechanisms of rationalization. Defensive rationalization, although it requires a subject to be focused enough, cognitive activity, and self-control, is more adjusted to the partial easing of current problem immediacy and does not facilitate the union of the past, present and future dimensions in psychological time.

4. The integrity of student time perspective under the parameter of temporal competence is not in line with the systematic application of psychological defense mechanisms.

The establishment of the interrelations between the regular use of psychological defense mechanisms and peculiarities of shaping student structure of experience should be considered promising in advancing data on the topic under consideration.

References

- Abulkhanova, K.A., Berezina, T.N. (2001). *Vremia lichnosti i vremia zhizni [Personal time and life time]*. SPb.: Aleteiia [in Russian]
- Bajec, B. (2019). Relationship Between Time Perspective and Time Management Behaviours. *PSIHOLOGIJA*, 52(2), 197-215. <https://doi.org/10.2298/PSI170831036B>
- Cheban, Yu. V., Chebykin, O. Ya., Plokhikh, V. V., & Massanov, A. V. (2020). Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*,

необхідними (Cheban et al., 2020; Simonenko et al., 2013). Разом із цим слід вважати, що для досягнення узгодженого поєднання психологічного минулого, теперішнього та прогнозованого майбутнього суттєво важливою видається творча ініціатива суб'єкта. І така ініціатива повинна ґрунтуватися на визначеннях дійсних відношень складових проблемної ситуації, на адекватній мотивації й вольовому імпульсі в напрямку досягнення поставленої мети (Cheban et al., 2020; Granovskaia et al., 2020). Досягнення необхідного рівня цілісності в динаміці критичних зовнішніх та внутрішніх змін в опорі на конструктивні цінності та смисли дозволяє особистості розкрити в собі прихований життєвий потенціал, піднятися по щаблям самовдосконалення (Frankl, 2012). Всупереч до цього, систематичне застосування психологічних захистів без огляду на їх поточну доцільність для студентів скоріше блокує прояв пізнавального потенціалу, сприяє фрагментації досвіду та розпаду часової перспективи з втраченою позитивних орієнтирів на майбутнє.

Висновки

1. Зниження стресостійкості досліджуваних студентів простежується в зменшенні врівноваженості та самоконтролю, в підвищенні невротичності, депресивності, спонтанної та реактивної агресивності, подразливості, емоційної лабільності, невпевненості у собі. Таке зниження стресостійкості супроводжується систематичною активацією психологічних захистів заміщення, регресії, раціоналізації, які зменшують поточну емоційну напругу, однак спрацьовують на викривлення та ігнорування значущої інформації про проблемну ситуацію на рівні визначення провідних умов, мети та способів реагування.

2. Активне застосування досліджуваними студентами психологічних захистів заміщення, регресії, заперечення та компенсації сприяє орієнтації в часовій перспективі життєдіяльності на негативне минуле, гедоністичне теперішнє, на безініціативність фаталістичного настрою щодо можливостей самостійного визначення особистого майбутнього.

3. Природні для студентської молоді настановлення на оволодіння суспільним досвідом

- 20 (SI 6), 3128-3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Cramer, P. (2003). Defense Mechanisms and Physiological Reactivity to Stress. *Journal of Personality*, 71, 221-244. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.7102001>
- Frankl, V. (2012). *Chelovek v poiskakh smysla [Man in search of meaning]*. Zaporozhe: Big-Press [in Russian]
- Giuseppe, M., Gemignani, A., & Conversano, C. (2020). Psychological resources against the traumatic experience of COVID-19. *Clinical Neuropsychiatry*, 17(2), 85-87. <https://doi.org/10.36131/CN20200210>
- Granovskaia, R. M., & Bereznaia, I. Ia. (2020). *Intuitsiia i iskusstvennyi intellekt [Intuition and artificial intelligence]*. Kh.: Gumanitarnyi tsentr [in Russian]
- Hulias, I. A., & Hoian, I. M. (2022). Explication of factors of the axiopsychological design of life achievements of modern youth. *Insight: the psychological dimensions of society*, 7, 41-57. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-4>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Koval, I., Stepanenko, L., Nosov, P., Zinchenko, S., Boiaryn, L., & Zavatskyi, V. (2022). Anticipatory Resource of Temporary Regulation of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(2), 01-21 <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/328>
- Plokhikh, V., & Suponeva, L. (2021). Psykhologichni zakhysty v orhanizatsii chasovoi perspektyvy studentiv v umovakh COVID-obmezhen [Psychological defense in the organization of the time perspective of students under COVID-restrictions]. *Nauka i osvita – Science and education*, 3, 12-21. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2021-3-2> [in Ukraine]
- Popovych, I. S., & Blynova, O. Ye. (2019). The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*, 55(1), 293-306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Popovych, I., Chervinska, I., Kazibekova, V., Vasylyk, V., Verbeschuk, S., & Gniezdilova, V. (2022). Young athletes' time perspective as a factor in the development of sports motivation. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(10), 2427-2435. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.10310>
- Popovych, I., Blynova, O., Savchuk, O., Zasenka, V., & Prokhorenko, L. (2020). Expectations of a winning result in women's handball team: comparison of different age groups. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(5), 2709-2717. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.05369>
- Przepiorka, A., Siu, N. Y., Szczeniak, M., Timoszyk-Tomczak, C., Le, J. J., & Mucoz, M. P. (2020). The Relation Between Personality, Time Perspective and Positive (знаннями, уміннями, навичками) в забезпеченні майбутніх професійних досягнень та бажаної організації життєдіяльності у досліджуваних студентів частково підтримуються схильностями до використання захисних механізмів раціоналізації. Захисна раціоналізація, хоча і вимагає від суб'єкта достатньої зібраності, пізнавальної активності й самоконтролю, вона більше налаштована на часткове послаблення гостроти актуальної проблемності і не сприяє повноцінному єднанню вимірів минулого, поточного та майбутнього у психологічному часі.
4. Цілісність часової перспективи студентів за параметром компетентність у часі не узгоджується з систематичним застосуванням психологічних захистів.
- Перспективним у поглибленні відомостей в розглянутій проблематиці слід вважати визначення зв'язку систематичного застосування психологічних захистів з особливостями формування структури досвіду у студентів.
- Список використаних джерел**
- Абульханова, К. А., Березина, Т. Н. *Время личности и время жизни*. СПб.: Алтейя, 2001. 304 с.
- Bajec, V. Relationship Between Time Perspective and Time Management Behaviours. *PSIHOLOGIJA*, 52(2), 2019. P. 197-215. <https://doi.org/10.2298/PSI170831036B>
- Cheban, Yu. V., Chebykin, O. Ya., Plokhikh, V. V., Massanov A.V. Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20 (SI 6), 2020. P. 3128-3137. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s6424>
- Cramer, P. Defense Mechanisms and Physiological Reactivity to Stress. *Journal of Personality*, 71, 2003. P. 221-244. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.7102001>
- Франкл, В. *Человек в поисках смысла: Сборник / Пер. с англ. и нем.* Запорожье: Биг-Пресс, 2012. 304 с.
- Giuseppe, M., Gemignani, A., Conversano, C. Psychological resources against the traumatic experience of COVID-19. *Clinical Neuropsychiatry*, 17(2), 2020. P. 85-87. <https://doi.org/10.36131/CN20200210>
- Грановская, Р.М., Березная, И.Я. *Интуиция и искусственный интеллект*. Х.: Гуманитарный центр, 2020. 324 с.
- Hulias, I. A., Hoian, I. M. Explication of factors of the axiopsychological design of life achievements

Limitation of psychological defense on the formation of students' time perspective

- Orientation in Chile, Hong Kong, and Poland. *Journal of Happiness Studies*, 21, 1081-1101. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00113-x>
- Simonenko, V. B., Magaeva, S. V., & Fisun, A. Ya. (2013). *Psichosomaticheskij faktor v iskhodah ekstremal'nyh situacij [Psychosomatic factor in ascending extreme situations]*. (2d ed). M.: BINOM [in Russian].
- of modern youth. *Insight: the psychological dimensions of society*, 7, 2022. P. 41-57. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-4>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Koval, I., Stepanenko, L., Nosov, P., Zinchenko, S., Boiaryn, L., Zavat'skyi, V. Anticipatory Resource of Temporary Regulation of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13 (2), 2022. P. 01-21 <https://doi.org/10.18662/brain/13.2/328>
- Плохих, В., Супонєва, Л. Психологічні захисти в організації часової перспективи студентів в умовах COVID-обмежень. *Наука і освіта*, 3, 2021. С. 12-21. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2021-3-2>
- Popovych, I. S., Blynova, O. Ye. The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*, 55 (1), 2019. P. 293-306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Popovych, I., Chervinska, I., Kazibekova, V., Vasylyk, V., Verbeschuk, S., Gniezdiłova, V. Young athletes' time perspective as a factor in the development of sports motivation. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(10), 2022. P. 2427-2435. DOI: 10.7752/jpes.2022.10310
- Popovych, I., Blynova, O., Savchuk, O., Zasenکو, V., Prokhorenko, L. Expectations of a winning result in women's handball team: comparison of different age groups. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(5), 2020. P. 2709-2717. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.05369>
- Przepiorka, A., Siu, N. Y., Szcześniak, M., Timoszyk-Tomczak, C., Le, J. J., Mucoz, M. P. The Relation Between Personality, Time Perspective and Positive Orientation in Chile, Hong Kong, and Poland. *Journal of Happiness Studies*, 21, 2020. P. 1081-1101. <https://doi.org/10.1007/s10902-019-00113-x>
- Симоненко В. Б., Магаєва С. В., Фисун А. Я. Психосоматический фактор в исходах экстремальных ситуаций. 2-е изд. М.: БИНОМ, 2013. 160 с.

